

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

Велике князівство Литовське було в ряду перших держав Європи, які зустрілися із протестантськими поглядами, причому відбулося це ще до офіційного визнання Мартіна Лютера як керівника цих реформаторських течій та концепцій, і навіть до його появи взагалі. Одними із перших представників протестантських ідей, що оскаржували базові догми католицької церкви стали представники чеських рухів гуситів, чашників та таборитів. Саме з їх персоналіями та діяльністю зустрілося ВКЛ.

Як відомо, протестантські рухи в Чехії на початку XV ст. крім релігійно-догматичного підґрунтя супроводжувалися спором за чеську корону після смерті Вацлава IV у 1419 р. Після смерті чеського правителя основним претендентом на престол був Сигізмунд I Люксембург, імператор Священної Римської імперії, учасник хрестових походів, відомий своїми радикально католицькими поглядами, що в умовах пануючих в Чехії протестантських течій повинно було закінчитися катастрофічно практично для усіх щаблів населення. Звичайно в таких умовах чеська еліта мала шукати альтернативні шляхи розв'язання кризи престолоспадкування. В якості такої альтернативи Сигізмунду I чеськими лідерами був обраний Вітовт Кейстутович.

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Безперечно, що звернення до Вітовта із пропозицією чеської корони стало результатом послідовної державно-правової політики, в тому числі й щодо релігійної сфери, яку провадив Вітовт на підконтрольних собі територіях.

Протягом свого правління Вітовт прославився абсолютно утилітарним та раціональним підходом до релігійних структур, організацій та догм, що було характерно скоріше для XIX ст., ніж для XIV – XV століть. Син язичницької жриці вайделотки Бірути, яка порушивши свої обітниці зреклася сану та одружилася з його батьком, він п'ять разів змінював віросповідання в залежності від політичної ситуації та протягом життя був і язичником, і православним, і католиком, і, виходячи із підписання його представником та намісником у Чехії Сигізмундом Корибутом гуситських «4 празьких статті» у 1422 р.¹, за необхідності був готовий прийняти протестантизм. Правління Вітовта по праву може вважатися періодом найбільшої релігійної толерантності у ВКЛ та підконтрольних йому землях. Незважаючи на підписання Городельського привілею, який гарантував максимум прав католикам, Вітовт підтверджує хрещення Скиргайла у православ'я при передачі йому Києва², налагоджує стосунки із язичницькою Жемайтією, у 1388 р. надає євреям та караїмам Берестейський та Тракайський привілеї із визначними правами та перевагами³ та низку привілеїв монофізітам вірменам⁴. Зазначена державно-правова політика Вітовта давала представникам чеських гуситів різних

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

напрямків та ступенів радикальності сподівання на здобуття в його особі правителя, лояльного й до їхніх релігійних поглядів і уподобань.

Другим чинником, що був важливим при прийнятті рішення про надання Вітовту чеської корони був його дипломатичний таланти. Цей таланти Вітовта не міг не викликати поваги та захоплення, адже паралельно до своїх особистих гутаперчевих релігійних поглядів та проведення толерантної мультирелігійної політики на підвладних територіях, він підтримував достатньо добрі стосунки як із радикальними католицькими гравцями на міжнародно-правовій державній арені, а саме із Тевтонським орденом та Папою Римським, так і з православною Московією, яка вже починала проголошувати свої претензії на зверхненість у православному світі. В умовах релігійного конфлікту із Католицькою Церквою та практично організованого імператором Сигізмундом після Бреславльського з'їзду хрестового походу⁵, гусити, судячи з усього вбачали що Вітовт зможе досягнути компромісу та допомогти їм розв'язати цю проблему. Дипломатичні здібності Вітовта мали вирішити й внутрішні проблеми в Чехії, адже всередині держави вирували конфлікти між існуючими там католиками і протестантами, та й самі гусити не були однорідною спільнотою, а склалися із деяких груп із різними поглядами та програмними вимогами, яким важко було знайти спільну мову по багатьох питаннях. Дипломатичні здібності Вітовта разом із його релігійною поміркованістю, судячи з усього, створювали в очах його потенційних підданих ідеальний образ «царя-судії», вищого суспільного арбітра

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Старого Заповіту, тексти якого привертали величезну увагу гуситських ідеологів. Саме такий верховний правитель: дещо відсторонений від побутових справ пересічних громадян, нейтральний «зовнішній» арбітр – став омріяним зразком вищої державної та суспільної влади і в пізніших протестантських теоретичних концепціях та вченнях та, врешті решт, був реалізований на практиці у багатьох державах із протестантським впливом у XVIII – XIX ст.

Аналогічно привабливим для прихильників ранньо-протестантських течій був наявний високий рівень демократичних елементів у державному управлінні та правових інститутах ВКЛ. Зазначена демократичність проявлялася у виборності верховної влади, інститутах сеймів та сеймиків для вирішення важливих і поточних питань, інститутах виборного чи хоча б узгодженого із верховною владою вйітства та дідичства, копних та племінних судах, праві громади саможібно визначати свою релігію без санкціонування верховної влади та численних інших правових інститутах. Насправді у ВКЛ зазначені правові інститути були не стільки досягненням демократичних еволюційних процесів розвитку суспільства, скільки залишками елементів племінної демократії балтських племен та вимушеними наслідками компромісних рішень із руськими князівствами, які увійшли до складу ВКЛ. Зараз не відомо, чи були чеські гусити усвідомлені щодо таких тонкощів правової, державної та суспільної системи ВКЛ, чи просто констатували фактичну наявність

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

зазначених інститутів, але їхнє існування, безперечно, мало справляти позитивне враження на потенційних підданих Вітовта.

Значну роль при прийнятті чехами кандидатури Вітовта як свого короля мали відігравати етнокультурні фактори та специфіка адміністративно-територіального устрою ВКЛ. Як відомо, одним із чинників неприйняття імператора Сигізмунда в Чехії був етнокультурний принцип: Сигізмунд як представник німецької культури та німецької державності виступав за уніфікацію та асиміляцію чехів із німцями, що було абсолютно природно та логічно з його боку, адже сприяло ефективності управління його величезною державою. Вітовт, навпаки, протягом десятиліть управляв етнічно та культурно різноманітними областями ВКЛ та при цьому навіть не намагався проводити яку-небудь асиміляційну політику. Навіть підписання ним Городельського привілею 1413 р. залишалось формальним та де факто оскаржувалося.

ВКЛ, як і СРІГН Сигізмунда за територіальним устроєм була тим, що сучасні дослідники могли б кваліфікувати як федерацію, але різниця між двома державами була величезна. ВКЛ була значно менш централізована, не мала ані єдиної релігії, ані єдиного етнокультурного простору, її суб'єкти користувалися власною правовою системою, самостійно розбудовували на своїй території унікальні вертикалі влади та були зв'язані із центром васальними клятвами про виплату частини прибутків та зобов'язання надсилати війська для спільних військових кампаній. СРІГН була більш централізована, а її федеративний

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстутовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстуовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

устрій проявлявся скоріше в особистісних правомочностях герцогів та графів, ніж у культурному, етнічному, правовому та релігійному різноманітті. Для представників чеської еліти та пересічних громадян зразок ВКЛ був значно більш привабливим, адже давав обґрунтовану надію на збереження своєї власної самобутності. Сама процедура обрання Вітовта королем Чеським на загальнонаціональному сеймі на Кутній Горі у 1421 р., на якому були присутні не тільки дворянство та духовенство, але й представники міських та навіть сільських промислових підприємницьких кіл, відповідала не тільки правовим традиціям ВКЛ, але й закладало ідеологічне підґрунтя під демократичні ідеї майбутнього державного утворення, яке відповідало чеським реформаторським сподіванням.

Комплекс описаних чинників призвів до того, що представники чеських ініціативних кіл вступили в переговори із Ягайлом та Вітовтом. В 1413 р. Вітовт приймає Ієроніма Празького в Литві⁶ та дозволяє усім бажаючим гуситам оселитися в його землях із обіцянкою не втручатися в їхню культурну та релігійну автономію.

Після поразки військової кампанії Сигізмунда Корибути, намісника Вітовта у Чехії та тиску на Вітовта з боку різних міжнародних кіл, Вітовт та Ягайло були змушені відмовитися від підтримки гуситів в Чехії та претензій Вітовта на чеську корону. І хоча Вітовт публічно розірвав дипломатичні зносини з гуситською чеською офіційною верхівкою, його обіцянка надати притулок усім

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстуовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстуовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

протестантам, що забажають переселитися на його землі була непохитна. Вже к 1439 р. протестанти на теренах ВКЛ мали свої організовані, захищені князівськими привілеями громади, проводили агітацію свого вчення та навіть утворювали організації для боротьби за свої права, якою, наприклад, була Конфедерація Спитка за гуситство. Згодом у протестантизм навертаються представники впливових князівських родів, представники міщан і це не впливає ані на їхню участь у державному чи місцевому управлінні, ані на їхній соціальний, правовий та майновий статус. Деякий тиск на протестантів чинила церковна адміністрація, але так як правителі зайняли в цьому питанні нейтральну позицію то активних протистоянь чи гонінь не трапилося.

Цветкова Ю.В. (Київ) Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстуовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

Досліджуються правові, державні, релігійні та культурні чинники, що спонукали гуситські ініціативні кола Чехії запропонувати чеську корону Вітовту Кейстатовичу.

Ключові слова: Вітовт, гусити, державно-правовий та релігійний лад ВКЛ

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстуовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстуовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

Tsvietkova Y. (Kyiv) Peculiarities of the GDL State & Legal Structure and Vytautas the Great Politics, Which Has Led to His Postulation as the King of the Hussites

On the issue of legal, state, religious and cultural reasons which were leading Hussites authorities to postulate Vytautas the Great as a Czech king.

Key words: Vytautas, Hussites, legal, state and religious structure of the GDL

Цветкова Ю.В. (Київ) Особенности государственно-правового устройства ВКЛ и политики Витовта Кейстуовича, которые способствовали провозглашению его королем гуситской Чехии

Исследуются правовые, государственные, религиозные и культурные факторы, которые подтолкнули гуситские инициативные круги Чехии предложить чешскую корону Витовту Кейстуовичу.

Ключевые слова: Витовт, гуситы, государственно-правовое и религиозное устройство ВКЛ

Цветкова Ю.В. (Київ)

Особливості державно-правового устрою ВКЛ та політики Вітовта Кейстуовича, які сприяли проголошенню його королем гуситської Чехії

XXXVII Міжнародна історико-правова конференція «Пам'ятки права як відображення історичних процесів і культури суспільства» - Київ — Херсон, 2017

- 1 Гудавичюс Э. История Литвы с древнейших времен до 1569 г. М., 2005. С.257
- 2 Хроника Литовская и Жмойтская. О взятии Києва през Витолта URL: <http://www.litopys.org.ua>
- 3 Ясинский М. Уставныя земскія грамоты Литовско-Русскаго государства К., 1889. С. 23
- 4 Крумаленко М.В. Правовий статус етнорелігійних груп на українських землях О., 2008. С.122
- 5 Барбашев А.И. Витовът. Последнія двадцать летъ княженія СПб., 1891. С.143
- 6 Там само, С.144